

УДК 821.161.2-311.6

В46

Вільде Ірина

В46 Сестри Річинські: роман: у 3 т. / Ірина Вільде; передм. Віри Агеевої. — Київ: Віхола, 2024. — Т. 2, кн. 2, ч. 1. — 464 с. — (Серія «Худліт. Проза»).

ISBN 978-617-8257-65-1 (зар.)

ISBN 978-617-8257-84-2 (т. 2)

П'ять сестер після смерті батька опиняються один на один з реальним життям. У другій книзі дівчата намагаються зрозуміти, як вижити в цьому бурхливому морі. Радикальні вчинки, образи, невиправдані очікування, зрада найближчих — так не лише зовнішні обставини, але й самі стосунки стають викликом.

Цей роман — зріз епохи початку ХХ століття. Моменту, коли ламався патріархальний світ. Метафорою занепаду старого ладу якраз і стає руйнування родинного гнізда, дому, який вважали незрушною фортецею.

УДК 821.161.2-311.6

Текст роману звірено за виданням:

Вільде Ірина. Сестри Річинські. — Київ: Дніпро, 1967. — Т. 2.

Усі права застережено. Будь-яку частину цього видання в будь-якій формі та будь-яким способом без письмової згоди видавництва і правовласників відтворювати заборонено.

© Віра Агеева, передмова, 2024

© Володимир Гавриш, обкладинка, 2024

© ТОВ «Віхола», виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2024

ISBN 978-617-8257-65-1 (зар.)

ISBN 978-617-8257-84-2 (т. 2)

Першою прокинулася Катерина. Мало бути вже досить пізно, бо крізь заморожені шиби лився звисока у спальню матово-білий холодний день. Безбородькова з заплющеними очима відновила в пам'яті події, що передували сьогоднішньому ранкові: вінчання, весільний бенкет, втеча з батьківського дому і пошлюбна ніч при боці чоловіка у власній квартирі по вулиці Джерельній.

На руці в неї лежить Безбородько, смішно віткнувши підборіддя у мереживо ковдри. Неестетично блищить випукле, біле під відкинутим чубом чоло. З вуха стирчить тугий, гей дратва, рудавий волосок.

І як не запримітив перукар, в якого Філько прихорошувався перед вінчанням?

Критична гримаса оживляє пом'яте, з підпухлими очима обличчя Катерини.

Чи для того, щоб мати право лежати в одному ліжку з цим бундючним чубчиком, потрібно було аж сестрами жертвувати? Чи полювання на звірика не могло обійтись меншою ціною?

Це не совість Катерини Річинської подала свій голос. Каяття самою природою не закладене в характері найстаршої дочки отця Аркадія. Катерину просто охопило обурення, подібне до того, що його відчуває купець, не будучи певним, чи не переплатив за куплений товар.

Проте коли згадала, як ще недавно індючився цей чубчик, як попід небеса підносив свою шановну персону, як по-лисячому хит-

рував, а як потім по-ослячому попав у розставлені нею сіті, то сумніви відступили від неї.

Само собою, що товар на вітрині переважно здається кращим, ніж коли до нього придивитися вдома.

На руці у неї її чоловік. Муж. Її власність, що за неї вона, зрештою, заплатила не менше й не більше, як тим, що у людській мові зветься совістю.

Та для того, щоб їх новосклеена родина могла почати своє нормальне життя, Безбородьковій треба буде пройти через місток однієї розмови, яка не буде легкою для Катерини, а тим паче для нього.

Майже рік тривав поміж ними двобій. Спритність змагалася з ще більшою спритністю. Фальш — з більшою фальшою. Безличність — з ще більш розгнузданою безличністю.

Переможцем у цій диявольській грі вийшла вона, Катерина. На Безбородькове нещастя, Катерина не належить до натур, яких перемога настроює великодушно.

Крізь листки півонії, виписані морозом на шибах, продирається сонячне світло, вдаряється об рожево-золотистий атлас фіранок і м'якими рефlekсами кладеться знову на паморозь.

Катерина оглядається навколо: правильно розташовано меблі чи доведеться зробити перестановку?

Нові модні меблі — потрійна шафа з ясного дерева, низькі, під сучасний стиль, ліжка, прямокутні, без усяких прикрас нічні тумбочки — відгонять ще магазинним повітрям. Все до того необжите, що навіть ліжка, на якому лежить Катерина з чоловіком, чужиться до них.

Новий неподатливий матрац не пристосований до форм людського тіла. Нова, не забруднена недокурками попільниця тільки підкреслює необхідність квартири.

Речі, які стягнула Катерина з батьківського дому, стоять у явній ворожості до крамничної гандети*.

Безбородько плямкнув губами, ніби немовля, що вдосталь нассалося матиної груді.

Катерині зробилось жаль чоловіка.

Поцадила б Філька і звільнила його від цієї прикрої для нього розмови, якби не мала забобонного переконання, що коли пропустить цю нагоду, тобто з самого початку їхнього співжиття не покаже йому зубів, то навряд чи вдасться їй коли-небудь осідлати його. А пані Безбородькова, уроджена Річинська, не уявляє свого подружнього життя інакше, ніж верхи на чоловікові.

Катерина поволеньки відсторонюється від Філька. Від тягара його голови у неї вже затерпла рука.

Прикриваючи коліна ковдрою, всуває Катерина босі ноги у капці, на нічну сорочку накидає хутро і навшпиньках виходить до неопаленої кухні.

Всі кухонні меблі пофарбовані у білий гігієнічний колір. Суміш запаху живиці і свіжого лаку нагадує аптеку. Катерина береться розпалювати вогонь під плитою. (Служницю для рівного рахунку найме вона щойно з нового року.) За пічкою задалегідь заготовлені сухі соснові розпалки. Невипалена плита починає курити кислуватим димом, але навіть цей сморід створює ілюзію тепла. Тепер настає вона воду для кави. Дверцята нового буфета відчиняються туго. Катерина не може відразу пригадати собі, де вона ткнула пачку з кавою.

Нічого, — потішає себе, — прийде час, коли вона зможе навпромацки знайти в буфетах чи шафах все їй потрібне.

В її домі буде порядок.

На фронтівій стіні у кухні, як і в батьківському домі по вулиці Куліша, висить невеличке дзеркальце для служниці, а фактично для пані дому, щоб та могла зиркнути в нього, заки вибіжить до несподіваних гостей. Безбородькова усвідомлює, що виглядає погано і краще їй не заглядати до дзеркала, але дурна цікавість перемагає розсудок. З стіни дивиться на неї землисте обличчя з посинілими повіками і висушеними губами. Катерина об'єктивно дивується Безбородькові, де його очі були, що таке чудо взяв у жони.

Зате вона зладить йому теплу купіль, — сміється в душі з себе і з нього. А крім того, ванна кімната і є в побуті саме те, що найбільш імпонує таким парвеню, як її Безбородько.

* Нахабство.

** Дешевизни. Тут: дешеві речі низького гатунку (польськ.).

За ремонтом та обладнанням квартири Катерина майже не звертала уваги на оточення найманого будинку. Щойно тепер з вікна кухні (звечора веліла Марині не палити на кухні, і тому сьогодні вікна тут не замерзли) бачить вона, до якої міри жалюгідний дім навпроти! Облуплений, з латаними фанерою шибамі, з запалим почорнілим дахом, з старими горшками на вікнах замість вазонів, без огорожі, без деревини, із скособоченою убиральнею.

Гарне сусідство, нема що казати!

Катерина якось не може уявити, щоб у такому домі могли жити симпатичні люди. Напевно, належить якомусь шевцеві-полатайкові з купою дітей. Трохи дальшим сусідом праворуч — старий будинок з високою огорожею і садом. Обгорнуті деревця в саду, загата попід північною стіною, прометена доріжка від брами до дороги, фіранки у вікнах свідчать за те, що там мешкають охайні люди.

Сусіди! Пані докторова заводитиме стосунки тільки з вищими і нижчими від себе.

Нижчих (цих впускатиме у свій дім чорним ходом) терпітиме біля себе для того, щоб ті своїми підлабузницькими похвалами та покірними, заздрісними зітханнями курили перед нею фіміам, а з вищими від себе старатиметься зав'язувати стосунки для того, щоб лопалися від злості такі, як вона сама!

По кухні розноситься запах свіжозавареної кави. Пахне домом. «Я в себе, — утверджується в думках Катерина, — я тут пані».

Щойно тепер дозволяє собі побавитись здогадами, що творилося уночі по вулиці Куліша, коли спохватились, що вона втекла з чоловіком.

Хто перший розумний зміркував, що це не жарт з боку панства молодих, а заздальгідь обпланований трюк?

Зоня! Ніхто інший, як вона, адвокат у спідниці, перша зорієнтувалася в ситуації, а тепер десь пиляє тупою пилкою маму, що та не припантрувала, не запобігла!

Вар'ятка Зонька, знайшла кого обвинувачувати!

Хоч по щирості Катерині не дуже-то й шкода матері. Далєбі, час у сорок з гаком років стати дорослою. Безбородькова вважає, що вона кінець кінцем вчинила розумно не тільки щодо себе (і Філька), але

й щодо мами та сестер. Оцим сміливим, безперечно, дуже болючим для них фортелем, чи, як висловився по-лікарському Філько, кайзершнітом^{*} вона примусила їх нарешті самотійно подумати про себе. (Мамі, як обіцяла, допомагатиме по змозі фінансових можливостей свого чоловіка.)

Можна уявити собі, як закомашилася, розтривожилася «кохана родинонька» (улюблений вислів тітки Клавди), коли дізналися, що вона їм устругнула!

Та Катерині Безбородьковій байдуже до того, що пліткуватимуть за її спиною. Згадує слова Філька, що плітки могли б пошкодити панні Річинській, але пані докторовій вони не страшні.

У спальні заскрипіло ліжко. Катерина чує, як Безбородько завовтузився, втягнув носом запах кави, що линув з кухні, і, очевидно, знову накрився з головою. Напевно, вирішив подрімати трохи з заплющеними очима.

Безбородько не збирався дримати. Розглядав затуманеними очима спальню, бо спросоння не міг з'ясувати собі, де він і що з ним.

«А, — позіхнув він, — таж це я в себе. Гм, непогано починається оце "в себе". Дай Боже так нам і нашим онукам до самої смерті».

По Катерині залишився тільки запах парфумів у ліжку. До холери ясної, ще ніколи досі не мав у постелі такої запашної жінки! Баби, з якими мав діло, вживали завжди такі гострі простацькі парфуми, що від них аж в носі крутило. Лише Валечка була така гігієнічна, що вся пахла операційною.

Ех, Валечка, Валечка...

А оці вишукані, не виключено, що й оригінальні паризькі, парфуми — це теж, чорт його знає, одна з ознак вищого світу.

Навколішках човгав до нього син нашівського ремісника і таки переступив його високі пороги.

Зять Річинських (воно, звичайно, краще було б, якби той тесть був у живих!) — це вам не гелетка^{**} бобу!

Аж гаряче стало докторові Безбородькові від припливу самозадоволення. Витягнув з-під ковдри руку і повів нею по її атласній

* Кесаревим розтином (нім.).

** Маленька дерев'яна бочка (діал.).

поверхні. «Яке легке, а яке тепле», — і для кращого усвідомлення цієї істини пом'яв крайчик покривала.

І чому це, обурювався, в їхньому вищому світі не пасує хвалитись такими речами, як пухова постіль чи напарфумована нічна сорочка шлюбної жінки?

Аромат натуральної кави нагадував Безбородькові добрі дні його раннього дитинства, коли мати з нагоди свята готовила «білу каву з кожушком». Батько, було, неспроможний діждатися тієї блаженної хвилини, крутив цигарку і закурював натщесерце. Мати лаялася, що батько з самого ранку пускає «фабрику в рух», але з виразу її обличчя було видно, що вона не проти цигарки. «Фабрика» відвертала батькові думки від кави, яка вимагала часу, щоб осісти і настоятися, бо ж у цьому полягав увесь секрет того напою.

Безбородько потягнувся за штанами і тут, на спинці крісла, побачив сіро-синій пухнастий чоловічий халат. Подарунок від жінки. Чорт його маму знає, як там у них водиться, — може, йому треба теж було зробити якийсь подарунок Катерині?

Е, не мав би чим морочити собі голову з самого ранку! А халат приемний на дотик, ніби ангорська кішка. Гм, це тобі чистісінько, як у тій казці про пастуха, що став царевичем, — самовдоволено поплескав себе по волохатих грудях.

Теофіл роблено кашлянув, щоб привернути до себе увагу Катерини. Вона, й правда, тої ж миті зазирнула до спальні.

— Я, може, тебе розбудила? — спитала для чемності, хоч знала, що це не так.

— Я звик рано вставати, — поштиво відповів Безбородько, безпардонно позіхнувши до хряскоту в щелепах. — Мені здається... чи не розбудив мене запах кави... Колись, бувало, дома... як би там сутужно з грішми не було, мама завжди так викроювала, щоб на неділю була натуральна кава з цикорієм і молоком... Шкода, що навіть маминої фотографії не залишилося... Але, я тобі кажу, цілий тиждень могло не вистачати хліба, а коли приходила неділя, то кава з молоком мусила бути...

— Так? — без великого захоплення перепитує Катерина. Їй неприємна згадка про покійну свекруху. Воліла, щоб Філько взагалі

родився без матері, ніж мала це бути мама-міщанка. Людина з більшим тактом, ніж у її чоловіка, не нагадувала б свого пролетарського походження, а цей вважає, що перед дружиною можна варнякати казна-що. Хай трохи підожде, вона ще стягне йому віжки!

Катерина перечекала, поки Теофіл звівся з ліжка (а сіро-синій халат таки йому дуже до лиця), а потім відчинила двері до ванної кімнати, звідкіль запарувало вологим теплом.

— Диви, диви, а я, бігме, не знав, що то так легко можна купіль зробити! То що ж, можна лізти у ванну?

Безбородько починає при ній скидати з себе нічну сорочку. Катерина хоче вийти з ванної, але голос Теофіла затримує її:

— Чекай, чекай, обмиєш мені плечі...

Безбородькова, уражена в своїй жіночій гідності, залишається у ванній кімнаті.

«А кому я дивуюся? В його сфері всі баби миють мужикам спину, та ще й у присутності дітей».

Зрештою, хіба справа в тому, що жінка чоловікові чи він їй поміє спину? У Мопассана, наприклад, є сцена, де пара коханців купається в одній ванні, — але яка тонка поетична любовна гра з його боку передує цій купелі!

Звичайно, вона зробить розумно, якщо заздалегідь дасть спокій подібним ілюзіям щодо Безбородька.

Що за обман!

В костюмі її чоловік виглядає куди симпатичнішим, ніж в Адамовім убранні. Одяг приховує не тільки цю хворобливо-білу шкіру, але й маскує баб'ячі стегна та набряклі, ніби в дівчини-підлітка, груди.

У ванні Безбородько починає порскати, хлюпатись, прискати і крєктати, як, очевидно, ті, для яких купіль не є щоденним явищем. Нарешті він уже сидить у кухні на табуретці в чалмі з махрового рушника, в купальному халаті, поверх якого накинуто шубу, і схвальним поглядом стежить за рухами Катерини, яка пораяється біля сніданку.

— Що ж ти, жінко, наливаєш мені чашечку, ніби для горобця? Хе... хе... хе... Я не в гостях, слава Богу, а в себе дома! Налий мені півлітровий збан, щоб я пам'ятав, «пане добродію», як каже Нестор, коли я снідав уперше в себе.